
Brandweermannetjes en Moeder Theresa's

verschijnselen als vliegwiel in het begeleidingswerk

TEKST: MIRJAM DIRKX EN DIECKE DE WIT* BEELD: BARBARA PEERDEMAN

Twee waarheden naderen elkaar. Eén komt van binnenuit, één van buitenaf en waar zij elkaar ontmoeten bestaat een kans jezelf te zien.

Tomas Tranströmer (1931), Vertaling Bernlef

In de pauze loopt hij naar me toe, hij wil een vraag stellen. Eager, hij wil leren en weten. Ik hou van die honger om te leren. Tegelijkertijd lijkt er iets wat 'terughoudt' in zijn houding. Ik kan het niet helemaal vastpakken. Alsof iets in hem zegt 'ik wil dichtbij' en iets in hem roept 'gevaar!!!'. Voor mijn ogen verschijnen twee kleine rode brandweermannetjes die verwoed de weg staan te wijzen, maar ieder een andere vluchtrichting op...

Die vraag en dat dichtbij, die wil ik wel. Maar dat mannetje dat roept 'gevaar', dat irriteert me. 'Hoezo gevaar, ik ben veilig!' snauwt mijn innerlijke Moeder Theresa hem bijna toe. Als het niet zo echt voelde, zou ik er hartelijk om kunnen lachen.

Een beschrijving van het begin van een kleine ontmoeting, zoals deze in een trainingszaal, je gespreksruimte of op de gang tijdens je werk kan ontstaan. Schijnbaar een inhoudelijke vraag waar je een verstandig antwoord op kunt teruggeven. Maar er gebeurt zoveel meer! Brandweermannetjes en Moeder Theresa's die verschijnen, een dans van toenadering en afstand, de adem die stukt, spieren die zich aanspannen... verschijnselen, fenomenen. Twee waarheden die elkaar naderen. Een rijk onderzoeksveld opent zich: wat gebeurt er in deze ontmoeting tussen mij en deze ander, in en met mij? Wat vertellen

de energie, de sfeer of mijn fantasieën me? Je gevoelens, gedachten en gewaarwordingen in het ontmoetingswerk zijn geen storingen, maar verschijnselen die boordevol boeiende, richtinggevende informatie zitten. In dit artikel leggen we je uit, hoe je de verschijnselen die oplichten in de ontmoeting – zoals brandweermannetjes en Moeder Theresa's – kunt gebruiken als versneller in je diagnostiek en interventies. Verschijnselen als toegangspoort naar levensverhalen, patronen, maskers, overlevingsstructuren. Als poort naar pijn en verwonding, naar daar waar de levens-

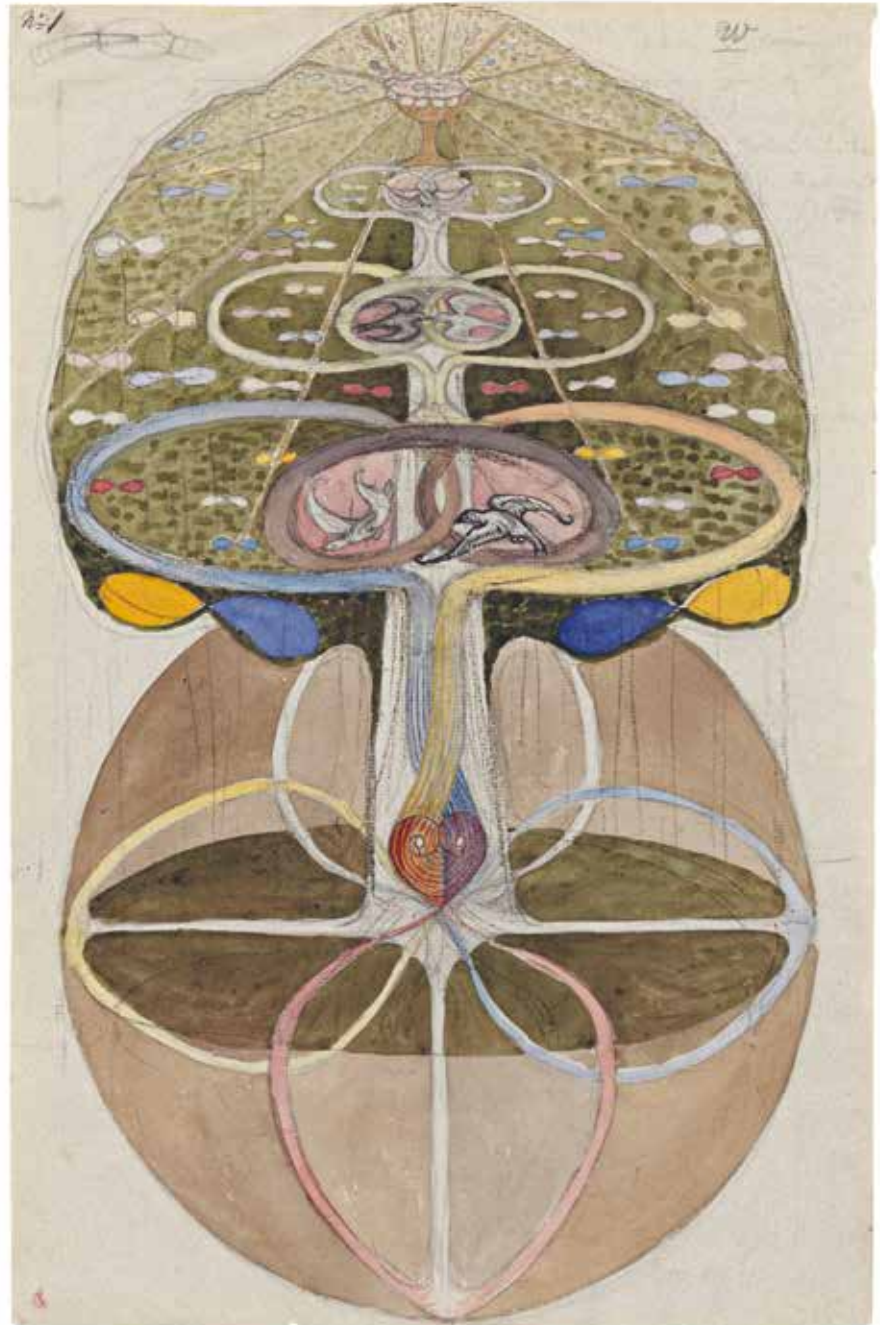
energie ooit stonde. Een roepend verlangen rondom iets dat gezien, geheeld, geïntegreerd wil worden. In het werken met verschijnselen ben je als begeleider je eigen instrument. Wat je waarneemt in de ontmoeting met de ander, raakt immers ook iets in jou. Daarom begint het werken met verschijnselen altijd bij jezelf. Het thuisbrengen van verschijnselen is een ambacht. Het vraagt oefening, moed en bereidheid om telkens opnieuw bij jezelf te beginnen. Eén waarschuwing: het is geen eenzijdig of eenvoudig stappenplan. Je bent zelf in het geding. Want jij bent 'waarnemer in het waargenomen'. En als je bril niet schoon is, dan wordt je blik troebel en liggen er verwarrende projecties op de loer. Maar ook een belofte: werken met de verschijnselen loont! Precies op het snijvlak waar twee waarheden elkaar ontmoeten, zit het vliegwiel van het fenomenologisch ontmoetingswerk.

TREE OF KNOWLEDGE; OVER ORDENING EN PLEKBESEF

De Zweedse Hilma af Klint (1862-1944) schilderde *Tree of Knowledge, No.1*. Zij laat ons levende ordening zien: wortels, stam, takken, vruchten – ieder deel op zijn plek, ieder verbonden met het geheel. Een levende hiërarchie van dienstbaarheid: de wortels dragen, de stam geleidt, de kroon ontvouwt, vogels kunnen rusten op haar takken.

...Ik ben even onthand. Ik weet dat een reactie vanuit mijn irritatie niet gaat helpen. Ik zoek naar grond van waaruit ik mezelf en hem kan verstaan. Ik herinner me de Tree of Knowledge. Een boom die doorgroeit, ook als er krassen in zijn stam worden gekerfd, zij het een stukje gewond. Het kloppende hart, dat steeds zijn ritme vindt, ook als het even hard moet werken. De lussen van de polaire delen; de vergeten kant die nog ligt te wachten op integratie. Hieraan denkend, zak ik dieper in mijn adem, in mijn lijf. Het wordt rustiger.

In het werken met verschijnselen zijn er de grote ordeningsprincipes van het leven, waardoor je je gedragen weet. Zoals een boom van eeuwenoude kennis, waar je tegenaan kunt leunen, ook als het even bloedstollend spannend of verwarrend is. Of de systemische ordeningsprincipes, zoals de afbakening tussen ouders en kinderen. Tot slot is er de universele, ontwikkelingspsychologische, natuurlijke groei door het leven heen. Deze 'orde der dingen' is geen opgelegd systeem, maar een erkenning van de natuurlijke plaats van elk element in de stroom van leven. Een herkenbaar baken dat rust brengt, voorbij aan alle mensen en

Hilma af Klint, *Tree of Knowledge, No.1*, 1913-1915

alle tijden. Je toevertrouwen aan deze hiërarchie van 'wortels, stam, takken, vogels', plaatst jezelf in de stroom van

het leven. Vanuit die ingeordende plek kun je dienend werken met je cliënt, cursist of werknemer.

TWEE WAARHEDEN DIE ELKAAR NADEREN

'Kijk', zei Carl Gustav Jung in juli 1955 tegen de verslaggever van een Zwitserse krant. 'Ik weet dat ik hier zit en met u aan het praten ben. U weet, voor zover het u betreft, hetzelfde. Tussen ons heeft een uitwisseling van woorden plaats. Maar behalve die woorden die we tot elkaar richten, zijn er zoveel andere dingen die zich van de een naar de ander bewegen: gevoelens, beelden, gedeelten van de ziel.'

Werken met de verschijnselen is zicht krijgen op de 'dingen die zich van de een naar de ander bewegen' in de ontmoeting, om met Jung te spreken. In het schema hiernaast zie je de stappen die je helpen om van de waarneming van de verschijnselen tot bekrachtigende leerervaringen te komen.

Het begint natuurlijk met het waarnemen van verschijnselen; bij jezelf, bij de ander en tussen jullie beiden. Bij jezelf: je merkt dat je begint te gapen, geïrriteerd raakt of juist heel enthousiast, je wordt misselijk of je krijgt het koud,

je voelt je geïntimideerd, verleid of ongemakkelijk. Of je voelt hoe je hartslag oploopt, je adem oppervlakkig wordt, je spierspanning verhoogt, je energie wegtrekt of juist toeneemt. Bij de ander neem je misschien soortgelijke fenomenen waar. Zijn de taalpatronen wel van 2026? En hoor je de van klankkleur verschietende stem? Tikkende

voeten, scannende ogen, hulpeloze blikken, hoe het voelt alsof die ander energetisch bij je op schoot zit of het liefst in je zou willen kruipen. Verschijnselen waarnemen is datgene wat je zintuigen je vertellen, voor 'waar' aannemen. Wat ze je willen vertellen, daar gaat de volgende paragraaf over.

HET VERSCHIJNSEL ALS TIJDREIZIGER

Als je ze hebt waargenomen, probeer je de verschijnselen te verstaan in hun ontstaansgeschiedenis, bedoeling en betekenis. Dat vraagt een beetje afstand, zodat je kunt begrijpen wat de verschijnselen je willen vertellen. Iets koelere taal helpt je om de ervaring te duiden.

...Wat gebeurt hier eigenlijk, in deze kleine ontmoeting? Ik als begeleider, met mijn Moeder Theresa aan de voordeur. Schrikt hij van mij, van mijn warmte? Misschien moet de temperatuur omlaag. Of schrik ik nu van hem? Zitten de brandweermannetjes met hun beweging van ogenschijnlijk komen en tegelijkertijd terugdeinzen misschien ook in mij?

In welke vorm een verschijnsel zich ook toont, het verwijst naar een andere tijd en een andere plaats. Het verschijnsel is een tijdreiziger; het herhaalt zich in de ontmoeting in het hier-en-nu, maar het is een richtingwijzer naar ooit. Welk verlangen spreekt eruit en over welk gemis vertelt het?

HET THUISADRES VAN HET VERSCHIJNSEL

Er slaapt een lied in alle dingen, die zacht dromen voort en voort.

En de wereld zal gaan zingen, want jij vindt het toverwoord!

Wichelroede, Joseph von Eichendorff

Verschijselen willen thuisgebracht worden. Wanneer je hun ontstaansgeschiedenis leert kennen, dan kun je gaan begrijpen wat er te leren en integreren valt.

...Een Moeder Theresa die erkenning zoekt in mij. Brandweermannetjes die dichtbij en veraf willen. Wat vertellen ze me? Is het die kleine dappere zorgzame in mezelf? Ze wilde dichtbij, maar ze maakte zich groot. Ze wordt pissig als haar zorgzaamheid niet wordt erkend. Maar diep vanbinnen is ze eigenlijk bang. Als zij niet zorgt dat de anderen overeind blijven, wie zorgt er dan voor haar? Een oud patroon, dat verhaalt van een jong meisje in te grote schoenen.

Ik kijk weer naar hem, mijn ogen zachter nu. 'Hé, wie zorgde er eigenlijk voor jou vroeger?' Zijn geraakte ogen zeggen iets over gevonden en ontmaskerd worden.

'Niemand...!', zegt hij. Hij vertelt van de klappen en de verbale agressie, vroeger thuis. Beter op voorhand vanbinnen vertrekken, dan het risico op weer geraakt worden.

Door het verschijnsel thuis te brengen in jezelf, schoon je je bril. Zo kun je weer met zachte ogen naar de ander kijken. Daarbij licht er een thema op tussen jullie, zoals in het voorbeeld hierboven iets met 'zorg, bescherming'; dat geeft je input voor je diagnostiek. Met een beetje geluk vallen je vanaf deze plek in jezelf ook een paar toverzinnen of rake metaforen toe. Je moedigt de ander vervolgens aan om diens ervaringen in eigen woorden te delen. Zo kom je bij de oorspronkelijke ervaring uit; het 'thuisadres' waar het symptoom of verschijnsel ontstaan is. Vaak is dat een pijnlijke levenservaring, die zijn sporen heeft nagelaten. Daar, waar het verschijnsel thuis is, ligt ook de inspiratie voor de herkansing.

BEKRACHTIGENDE HERKANSINGEN

Met de verschijnselen als je gids word je uitermate effectief in het vinden van bekrachtigende leerervaringen. In die herkansing bied je een nieuwe ervaring zodat er iets geleerd kan worden wat in het verleden onvoltooid is gebeven, waar de levensenergie is gestold. Je kijkt naar het thema wat oplicht tussen jullie, en je gebruikt hierbij het gemiste als inspiratie. Je stelt jezelf als begeleider de vragen; welke ervaring is gemist? Wat bleef onvoltooid in eerdere relaties? Met welk deel in zichzelf mist de cliënt het contact? Wat bleef nog ongeleerd op het levenspad?

... 'Merk je hoe je vanbinnen al vertrokken bent, als je komt met je vraag? Een heel jong beschermingsmechanisme. Wil je een ervaring?' Hij knikt. Heel langzaam breng ik mijn hand richting zijn wang. Bij elk stokken van zijn of mijn adem, stop ik. Geduld. Totdat mijn hand zijn huid raakt; eerst voorzichtig en dan zijn wang steeds voller in mijn hand. 'Een ervaring over je weer leren toevertrouwen aan gezonde verticaliteit.'

Zo kun je als begeleider aan de hand van de verschijnselen een vlieg wiel aan leerervaringen in gang zetten, zodat de levensstroom haar weg kan vervolgen. Let erop dat de ervaringen ook in het lijf komen, zodat de ruimte die in het lijf ontstaat letterlijk gevuld kan worden met adem en zuurstof. Op die manier krijgt de cliënt of cursist niet alleen zicht op de oorzaak van zijn patronen, maar een belichaamd gevoel bij de route die hij in zichzelf kan nemen om er weer uit te komen. Want deze ervaringen vragen natuurlijk herhaling en oefening in het leven van alledag.

En om met een mix aan wijsheid van Tranströmer en Jung af te ronden: vergeet niet dat waar twee waarheden elkaar naderen, er een kans bestaat delen van elkaars ziel te zien. Moeder Theresa's en brandweermannetjes samen op zoek naar de juiste richting. Een intiem en helend perspectief voor beide. 🌀

* We zijn Mirjam Broekhuizen schatplichtig voor haar werk aan de reader *Verschijselen spreken* voor Phoenix Opleidingen. We hebben hier dankbaar uit geput voor dit artikel.